

Afweergedrag bij eten en drinken van bewoners met dementie

Een *evidence-based* richtlijn voor verzorgenden niveau 3

Hanny Groenewoud & Jacomine de Lange

email: j.h.groenewoud@hro.nl

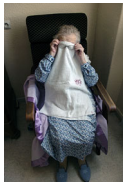
PROGRAMMA

- definitie
- achtergrond
- ontwikkeling van de richtlijn
- inhoud van de richtlijn
- toekomst: implementatie
- conclusies

Definitie afweergedrag

Elk gedrag van de bewoner met dementie dat eten of drinken bemoeilijkt of verhindert.

[Richtlijn afweergedrag, 2009]

http://www.cib-science.fr/francais/ala_obsidence_actuities/meda127010DACTU_IMO_EDTO.jpg

Verschijnselen

1. bewoner komt niet aan tafel of loopt steeds weg
2. bewoner eet of drinkt niet
bijv. weigert verbaal, wendt hoofd af, slaat lepel weg
3. bewoner slikt eten of drinken niet door
bijv. spuugt eten uit, slikt niet

Mevrouw B.

Mrs B is a 65-year-old woman suffering from (frontal lobe) dementia and amyotrophic lateral sclerosis (ALS). She was admitted to the nursing home a year ago. For three months she has been showing aversive behaviour during mealtimes: she pushes away the spoon with her hand and regularly turns away her head when a nurse brings the spoon to her mouth. Some of the nurses said that it was obvious that Mrs B was rejecting the food because she did not want to live any longer, but others thought that she was afraid of choking, because she had difficulty in swallowing, probably caused by the ALS. Other nurses thought that Mrs B did not recognize the food (as being food), due to the dementia. Because it was not possible to communicate with Mrs B, the meaning of her aversive behaviour remained unclear.

Bron: Pasman e.a. (2003), J Adv Nursing

Aanleiding richtlijnontwikkeling

- afweergedrag komt frequent voor
- probleem: interpretatie
- beleving → handelen
- emoties

<http://kcsun3.tripod.com/822816cd.gif>

KENNISRING
HOGESCHOOL ROTTERDAM
TRANSITIES IN ZORG

Literatuuronderzoek

1. elektronische databanken
2. bestaande richtlijnen

Zoektermen (Engelse) synoniemen voor:

- afweergedrag
- eten en drinken
- dementie

KENNISRING
HOGESCHOOL ROTTERDAM
TRANSITIES IN ZORG

Resultaten

496 artikelen
titel / abstract

→ artikelen over algemene voedingstoestand; neurobiologische veranderingen; ANH

177 artikelen
'full text'

→ beschouwende artikelen (geen aanknopingspunten voor potentiële interventies)

25 artikelen
evidence tabel

→ [project- en expertgroep] resultaten niet herkenbaar

12 artikelen

→ quasi-experimenteel of beschrijvend onderz.; kleine n; relatief 'oud'; vaak kwalitatief

KENNISRING
HOGESCHOOL ROTTERDAM
TRANSITIES IN ZORG

Praktijktoets

= commentaar door beroepsgenoten

- 3 verpleeghuizen; 10 verzorgenden
- training
- toetsing op helderheid en bruikbaarheid
- gem. rapportcijfer: 8,1
- duidelijk en bruikbaar; herkenbaar
- aanleiding tot bewuster en systematischer omgaan met afweergedrag
- vijfstappenplan: schema vs. tekst
- meer aandacht voor de rol van de familie

KENNISRING
HOGESCHOOL ROTTERDAM
TRANSITIES IN ZORG

Vijfstappenplan

Stap 1: Probleem vaststellen
 • Afweergedrag: > 24 uur niet eten of drinken, > 48 uur niet eten of drinken
 • Observatie en beschrijving van het gedrag
 • In overleg met arts & familie (niet verplicht) voor behandelplan

Stap 2: Gegevens verzamelen
 • In overleg met arts & familie (niet verplicht) voor behandelplan
 • In overleg met arts & familie (niet verplicht) voor behandelplan

Stap 3: Nader onderzoek
 • In overleg met arts & familie (niet verplicht) voor behandelplan
 • In overleg met arts & familie (niet verplicht) voor behandelplan

Stap 4: Start van aanpak
 • In overleg met arts & familie (niet verplicht) voor behandelplan
 • In overleg met arts & familie (niet verplicht) voor behandelplan

Stap 5: Evaluatie
 • In overleg met arts & familie (niet verplicht) voor behandelplan
 • In overleg met arts & familie (niet verplicht) voor behandelplan

KENNISRING
HOGESCHOOL ROTTERDAM
TRANSITIES IN ZORG

STAP 1: Probleem vaststellen

Signaleren structureel afweergedrag

Bewoner weert eten of drinken af:

- meerdere keren per week
- ≥ 24 uur (bijna) niets drinken
- ≥ 48 uur (bijna) niets eten

→ team!
→ rapportage

http://www.cibc-sciences.fr/finances/ta_cibc/science_actuelles/media/127010/DAC_TU_IM3_EDIT0.jpg

KENNISRING
HOGESCHOOL ROTTERDAM
TRANSITIES IN ZORG

STAP 2: Gegevens verzamelen

Overleg met anderen

- bewoner zelf
- familie
- collega's
- arts

→ start voedings- en vochtlijst

KENNISKRING
HOESCHOOL ROTTERDAM **TRANSITIES IN ZORG**

STAP 3: Nader onderzoek

Observeren & beschrijven

Verzorgende → **observeren**
→ **rapporteren**
→ **inbreng MDO**

Andere zorgverleners → aanvullend onderzoek (diëtiste, logopediste, arts, psycholoog)
→ inbreng MDO

KENNISKRING
HOESCHOOL ROTTERDAM **TRANSITIES IN ZORG**

STAP 4: Plan van aanpak

Interventies

```

    graph TD
      A([oorzaak bekend]) --> B([gerichte interventie])
      C([oorzaak onbekend]) --> D(["trial-and-error"])
      E([niet ingrijpen]) -.-> A
      E -.-> C
    
```

KENNISKRING
HOESCHOOL ROTTERDAM **TRANSITIES IN ZORG**

"Trial-and-error"

Drie domeinen:

- interactie & communicatie met bewoner
- ambiance
- voeding

KENNISKRING
HOESCHOOL ROTTERDAM **TRANSITIES IN ZORG**

STAP 5: Evaluatie

Vaststellen effect

- rapporteren (zorgdossier)
- MDO / bewonersbespreking
- verder beleid

http://www.abc.net.au/reslib/200707/r163477_602539.jpg

KENNISKRING
HOESCHOOL ROTTERDAM **TRANSITIES IN ZORG**

Implementatie (1)

- opsturen naar alle verpleeg- en verzorgingshuizen
- beschikbaarheid van de richtlijn via www.transitiesinzorg.nl en andere sites
- persbericht
- publicaties

KENNISKRING
HOESCHOOL ROTTERDAM **TRANSITIES IN ZORG**

Implementatie (2)

- educatieve strategieën:
  - (interactieve) workshops
  - onderwijsmodules over afweergedrag (ROC)
  - train-de-trainer cursussen
  - workshops over het opstellen van lokale protocollen voor de aanpak van afweergedrag

Conclusies

- nieuwe richtlijn
- hopelijk binnenkort geautoriseerd
- 3 belangrijke domeinen mogelijke interventies:
interactie & communicatie, ambiance, voeding
- weinig (empirisch) onderzoek naar (interventies
bij) afweergedrag
- en dan nu: de implementatie